

Evig og sprikende debatt

Psykologer bør argumentere vitenskapelig for at vår kompetanse kan høyne kvaliteten på de rettspsykiatriske vurderingene.

TEKST

Pål Grøndahl

PUBLISERT 4. april 2012

URETT: Jeg har blitt skjøvet ut av saker fordi en eller annen forstokket jurist tror at to psykiatere er dobbelt så bra som en psykiater og en psykolog, skriver Pål Grøndahl. Foto: Heiko Junge/Scanpix

DEBATT: SAKKYNDIGE

Psykiater Randi Rosenqvist og psykolog Anne-Kari Torgalsbøen skrev om sakkyndige i marsutgaven. Pål Grøndahl kommenterer begge.

Det vil ingen ende ta. 29. november i fjor ble de sakkyndiges konklusjoner om Anders Behring Breiviks tilregnelighet offentliggjort. De sakkyndige psykiaterne mente at masseorderen led av schizofreni med massive paranoide vrangforestillinger. Et øyeblikk virket det som om Norge sto stille. Var terroristen «gal»? Med all sin planlegging og målrettethet? Så tok debatten skikkelig av. Filosofer, historikere og sosialantropologer, alle med stor tillit til egen kompetanse, uttalte seg om Behring Breiviks ideologi, psyke og diagnose. Også psykologer og psykiatere engasjerte seg

kraftig. Flere har ment at den sakkyndige rapporten om Behring Breivik på ulikt vis har dårlig kvalitet. Jeg har ofte undret meg over debattens intensitet. Er det slik at mange rett og slett ikke kan akseptere den mulighet at masseorderen er utilregnelig? Samtidig har det slått meg hvor få som har dratt inn etiske betraktninger i debatten. Det ser ut til at fagfolk nærmest ukritisk leser erklæringen, som er en del av straffesaksdokumentene og unntatt offentlighet, og uttaler seg villig om både kvalitet og diagnostisering. Er dette greit?

«Internasjonale studier viser at jurister foretrekker psykiatere, men ved blindstudier vurderes ofte psykologenes erklæringer som hakket bedre enn psykiaternes»

Debatten etterpå

Debatten har etter hvert tatt flere veier og blitt utvidet til å gjelde både lovverk, dagens utilregnelighetsregler og hvem som oppnevnes som psykiatrisk sakkyndige i straffesaker. Marsutgaven av Tidsskriftet reflekterte den mangefasetterte debatten som har utviklet seg etter de forferdelige hendelsene 22. juli i fjor. Psykiater Randi Rosenqvist og psykolog Anne-Kari Torgalsbøen hadde to helt forskjellige innlegg i mars. Begge fortjener en kommentar.

Utilregnelighet

Rosenqvist vil endre utilregnelighetsreglene, men hun vil beholde det medisinske prinsipp fordi det er mer vitenskapelig holdbart. Jeg er i alle fall glad for at debatten om de ulike prinsippene har dukket opp over radaren. Men jeg er ikke enig med Rosenqvist. Norge er ett av få land i verden som bruker det medisinske prinsipp. Det kan derfor virke noe pompøst å hevde at vi har et bedre system enn alle andre. Ved å beholde det medisinske prinsipp gjør vi det kanskje metodisk (for) enkelt for oss selv når vi ikke skal vurdere sammenheng, men bare «fiske» etter en diagnose med gitt styrke og varighet. Samtidig bidrar denne forenklingen av rettspsykiatrien kanskje til å sementere dagens ugunstige rammebetingelser for rettspsykiatrisk sakkyndige. Norsk rettspsykiatri er billig. Norge har for eksempel ikke egne observasjonsklinikker som i Sverige og til dels i Danmark. Bevilgende myndigheter kan da forsvare at vi ikke har slike klinikker, ved å si at mandatet til de norske sakkyndige tross alt er enkelt. Rosenqvist foreslår et nytt lovutvalg. Gjerne det, men ikke nå. Vi bør vente til saken mot Behring Breivik er over, og ikke vedta nye regler i en opphisset stemning og med skjelvende hånd.

Ikke monopol

Et ganske annet innlegg både i form og innhold stod Torgalsbøen for. Hun viser til at det i Behring Breivik-saken utelukkende er blitt oppnevnt psykiatere, på tross av ønsket

fra flere om en bredere vurdering av terroristens tilregnelighet. Hun hevder at psykiatere har monopol på sakkyndighet i strafferetten, og at psykologers kompetanse blir marginalisert. Hun spekulerer i om dette skyldes konservatisme innen førende juridiske kretser. Jeg er bare delvis enig med henne. Sammenlignet med andre land har norske psykologer en unik posisjon som sakkyndige i strafferetten. Psykiaterne har ingen monopolstilling. Psykologer gjør rettspsykiatriske erklæringer på linje med psykiatere, og i Den rettsmedisinske kommisjon sitter det ikke mindre enn tre psykologer blant gruppens ni medlemmer. Samarbeidet går, etter min mening, utmerket mellom psykolog og psykiater i dette fagfeltet. Jeg har også blitt skjøvet ut av saker fordi en eller annen forstokket jurist tror at to psykiatere er dobbelt så bra som en psykiater og en psykolog. Jurister er ofte konservative. På det punktet er jeg enig med Torgalsbøen. Psykologene bør påvirke juridiske aktører i strafferetten. Det gjør vi best ved å argumentere vitenskapelig for at psykologisk kompetanse kan høyne kvaliteten på de rettspsykiatriske vurderingene. Norsk Psykologforening har satt ned et utvalg som skal utrede rettspsykologisk virksomhet. Som fersk leder for utvalget lover jeg at vår rolle innen rettspsykiatrien vil få høy prioritet. Flere internasjonale studier viser at jurister foretrekker psykiatere, men ved blindstudier vurderes ofte psykologenes erklæringer som hakket bedre enn psykiaternes. Argumentene er der.

Mye har vært sagt og skrevet om norsk rettspsykiatri, og mye vil bli debattert. Men nødvendige endringer bør tvinge seg frem på prinsipielt grunnlag og ikke basert på et ekstremt enkelttilfelle.

pagron@kompetanse-senteret.no

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 49, nummer 4, 2012, side

TEKST

Pål Grøndahl, psykologspesialist, ph.d.